

КУР'ЄР

КРИВБАСУ

1994
травень

4

Симон Петлюра: ГАНЬБА ЧИ ГОРДІСТЬ УКРАЇНИ

Аніслав МАТРОС
м. Кривий Ріг

ПРИЙШОВ, нарешті, час на це питання відповісти. Сьогодні чесно, ідеологічно незаангажовано. В 1915 році росіянин, член російської Академії наук Корш Ф. говорив: «Українці самі не знають кого вони мають серед себе. Вони гадають, що Петлюра — видатний редактор, патріот, громадський діяч тощо. Це все правда, але не вся правда. Петлюра — безконечно вищий за те, що про нього думають. Він — з природи вождів, людина з того тіста, що колись у старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями. Живе він у несприятливих умовах і не може виявити себе. Та хто знає, чи не зміниться все навкруги нас? А коли зміниться, буде він вождем народу українського. Така його доля». Чи схибив відомий вчений в своїй високій оцінці С. Петлюри? Стисла характеристика громадської, політичної і державної діяльності С. Петлюри допоможе зваженій відповіді на питання, яке містить заголовок нашого матеріалу.

У вир важливих суспільних справ і подій С. Петлюра з повним напруженням усіх сил увійшов в 1902—1903 рр. Тоді він як член Революційної Української партії і випускник Львівського університету проводить активну журналістську й просвітницьку роботу, спрямовану на відродження і зміцнення національної свідомості українців. Сприяв глибокому розумінню своїм народом історичних уроків, які давала діяльність Богдана Хмельницького та Івана Мазепи. Пізніше С. Петлюра, аналізуючи досвід своїх великих попередників, закликав українців пам'ятати: «Ніхто не зарадить, якщо сам собі не зарадити. Але ж «примусового національного обов'язку ми завести не можемо». Одвічна українська біда!

Симон Петлюра впевнений, що українці мають достатньо внутрішніх сил, щоб здобути кращої долі в світовому співтоваристві. В публікаціях, що з'явилися після 1905 року, він вказував на невичерпний по-

тенціал національної енергії українського народу, здатного на створення духовних цінностей загальнолюдського значення, а також на постине прагнення українства до творчого пошуку в царині національного відродження і державного будівництва. Ці думки С. Петлюра виклав на шпальтах часопису «Гайда», під час активної полеміки з російськими шовіністами, зокрема з конституційним демократом П. Струве.

Напружена, різнобічна літературна й просвітницька праця вплинула на стрімку еволюцію політичного світогляду та громадську позицію С. Петлюри. Він розпочинав як палкий прихильник драгоманівської ідеї про федерацію: уявляв Україну з правами широкої автономії в складі демократичної Росії. В роки світової війни повністю позбувся ілюзій щодо можливості мирної побудови незалежної української держави в небезпечному оточенні імперських утворень (Росія, Австро-угорщина).

Свої політичні переконання С. Петлюра реалізував на посаді Генерального секретаря військових справ Центральної Ради. Під його проводом формується Слобідський кіш чорних і червоних гайдамаків та інші національні збройні формування Української Народної Республіки. Це були найбоєздатніші українські війська, що вели боротьбу проти ворожих сил молодой української держави (більшовиків, кивських арсенальців).

Відійшовши після перевороту гетьмана П. Скоропадського (квітень 1918) від державної та військової діяльності, С. Петлюра стає до громадської праці, як голова Всеукраїнського Земського Союзу, але незабаром його заарештували за гостре опозиційне ставлення до політики гетьманського уряду й військової німецької влади на Україні та за його зв'язки з представниками Антанти. Після звільнення із в'язниці С. Петлюра стає членом Директорії як Головного Отамана Військ Української Народної Республіки і разом із прихильниками В. Винниченка, очолив повстання українського народу проти гетьманщини, яке перемогло 14 грудня 1918 р.

В 1919—1920 роках С. Петлюра, як керівник держави та армії, очо-

лив здійснення внутрішньої і зовнішньої політики УНР. Його діяльність в цей найвідповідальний період УНР була не послідовною, мало торкалася питання життя селянства, робітничого класу.

На нашу думку необачним в діяльності соціал-демократа С. Петлюри, як провідного діяча УНР було те, що він надмірну увагу приділяв політичній і військовій справі. В державній політиці С. Петлюри малопомітними є спроби забезпечити селянській маси землю, робітників працею. Ці класи, як і єврейське населення України значною мірою не отримували від уряду С. Петлюри постійного й надійного захисту.

Лева частина зусиль С. Петлюри, його прихильників були зосереджені на боротьбі з білогвардійцями, загонами Червоної Армії, різними нерегулярними збройними угрупованнями; на стримування недоброзичливості країн Західної Європи до бажання України стати демократичною, незалежною республікою. В цій скрутній ситуації уряд С. Петлюри не зумів привернути на свій бік більшу частину українства, чим скористались прихильники радянської ідеї, більшовицьких гасел.

Після дошкульних поразок і невдалої спроби повернути владу до своїх рук з допомогою армії — ненадійного союзника Польщі часів Ю. Пілсудського, С. Петлюра емігрував (Будапешт, Відень, Женева, Париж). Тут він розпочав відкриту, потужну діяльність як керівник Державного Центру Української Народної Республіки. Цей український уряд у вигнанні проводив широку пропагандистську й військово-організаторську справу з метою створення великої армії для звільнення України. Робота українського емігрантства пробуджувала часом цікавість, часом прихильне ставлення частини населення Радянської України. Цьому процесу сприяла тимчасова коренізація (українізація) та звернення радянських українців до подій давньої і недавньої історичної боротьби за незалежність України. Небажаний вплив на життя людей Радянської України діяльності однодумців С. Петлюри турбували державних і більшовицьких

керівників в СРСР. Тому злочинне вбивство С. Петлюри в 1926 році в Парижі українським емігрантом С. Шварцбардом було запланованою політичною акцією проти українського національного державного діяча. Воно було зумовлено його активною діяльністю, яка суперечила ідеологічним принципам Радянської держави і в меншій мірі, як стверджують деякі історики, помстою за надзвичайний «антисемітизм С. Петлюри». Це брехня, бо починаючи з 1907 року і до останніх років життя С. Петлюра демонстрував лише приязне ставлення до євреїв, співчував їх долі в Росії. До речі, Володимир Винниченко у «Заповіті борцям за свободу», гостро критикуючи Петлюру за різні прорахунки в державних справах, пише, що «Петлюра ніколи не був ні ідейним,

ні іншим антисемітом... ставився негативно, із огидою до погромів».

Неупереджене ознайомлення з головними напрямками суспільної діяльності С. Петлюри розкриває складне життя людини, що щиро бралась за справу відродження української держави при цьому встигла зробити чимало талановитих організаційських, державних заходів, але не завжди вибирала вірні, або ж результативні шляхи до зміцнення відродженої української держави (переважно під впливом несприятливих внутрішніх і зовнішніх обставин), а головне — не забезпечила підтримку своїм державним заходам в масах. Рівночасно практична суспільна робота С. Петлюри при постійній і повній відданості справі українського визвольного ру-

Кур'єр Кривбасу 4/94

ху, свідчить про неординарність цієї історичної постаті. Симона Петлюру, його вплив на перебіг складних доленосних подій 1918—1920 років добре розуміли його суперники. Л. Троцький визнавав С. Петлюру як найбільш серйозного політичного й військового суперника радянської влади. Багатовіковий людський досвід безпомилково засвідчує, що найбільш реальну й вірну оцінку дають людині її вороги.

Наведені слова Л. Троцького переконують нас у тому, що С. Петлюра непересічна постать, патріот України, який без вагань віддав життя заради її щасливої долі.

За любов до України

КНИЖКУ Євгена Чередниченка «З того світу» (Київ, 1991) мені подарував доцент Криворізького педінституту, знавець правоохоронного руху в Україні Василь Скрипка.

Вірші своєрідні, у чомусь швидше споглядальні. І тоді ж я почув від Василя Микитовича історію життя цієї людини. Народився поет на Київщині. Від природи наділений чималою фізичною силою завжди тягся до спорту, був чемпіоном Радянського Союзу в класичній боротьбі. Це — до війни. Так само як в ньому нуртувався вільний дух українського народу, жив у Євгенові й лірик, поет. Як він сам признавався: зачарована таємнича краса гаїв та крилатих верб, плин над Унавою одвічно молодого величавого сонця — то спадок, і то душа твоя.

Але розвинутися поетичному хистові спочатку не дала війна, а з 1943 року на нього впав важкий сталінський «ковпак». Він прижможив безконечний стрій політ'язнів з України.

Надломлене наругою ледь-ледь почало випростосуватися лиш в останні роки. Я сьогодні в московській неволі, На чужій, заполярній землі, Потаврований каторжник голий, Набиваю щодень мозолі. Часто-часто не сплю я ночами, Все тиняюсь, немов нависний,

Часто-часто густими лісами
Добираюсь додому вві сні.
І то, як, бува, доберусь,
Я знемоги не чую зовсім,
Обнімаю стареньку матусю,
Хочу разом обняти усіх...
...Не зустрівши живої людини,
Усі струни душі забринять,
Де не гляну — руїна, руїна...
Закривавлені трупи лежать;
Труп на трупі... жахлива руїна!
Тільки крук де-не-де пролетить...
Україна, моя, Україна,
Догорючи, ледве димить.

Весною 1994 року Євгена Чередниченка не стало. На моїй книжковій полиці лишилася його книжка з алегоричною назвою «З того світу». Чорно-біла обкладинка вирізняється аскетичністю, печаллю. А ще вклав я до книги фотографію поета-мученика. Міцно зімкнені уста, печальний погляд. Важкі руки. А над головою його на стінці віддалік чийсь портрет. Певно, що то поетова мати. До неї він тягся з таборів, її, стареньку, обіймав у знемозі.

І я знову задаю собі одне й теж житання: чому вороги народу першими гнали в табори саме поетів? Може вони наперед розуміли, що саме в поетові живе душа народу? І чому ми вистояли? Певно, що вбити усіх поетів ані яка сила не в змозі.

Григорій ГУСЕЙНОВ.

В ОДИН АБЗАЦ

7 травня 1994 р. в Кривому Розі відбулася звітно-виборча конференція Криворізької міської організації НРУ. Головував на конференції П. Земцов. Делегатами конференції були 25 членів НРУ з усіх районів міста. Були заслухані звіти керівника Криворізької міської організації НРУ О. Половини, співголів та голови Управи, В обговоренні доповідей взяли участь делегати конференції і запрошені представники інших партій та громадських організацій міста. Більшістю голосів головою міської організації НРУ обраний П. Земцов, заступниками голови — О. Половина і М. Завгородній, головою Управи — В. Романенко, скарбником — В. Підгаєцький.

☆☆☆

У Кривому Розі відбулися «Свято Матері» і «Свято української родини», організовані Криворізьким відділом Союзу Українок. На урочистих зборах, присвячених цим двом датам, виступили голова Криворізького відділу Союзу Українок Є. Федаш, професор КДПІ, член Союзу Українок В. Явір, голова Криворізької міської організації НРУ П. Земцов та інші. Щиро привітали присутніх вихованці дитсадку № 70, колишній вояк УПА Оришук, ансамбль студенток КДПІ, голова Координаційної ради Всеукраїнської асоціації народознавців Л. Зозуля, учні СШ № 23, заступник голови Спілки письменників Кривбасу А. Коляничков.